

navegador

El rol de Catalunya a l'Euroregió Pirineus-Mediterrània

vista prèvia >

Les Euroregions són una eina de l'estructura de la UE per aprofundir en les relacions i la dinamització transfronterera. La dels Pirineus-Mediterrània és de les més antigues i una de les més dinàmiques. L'inici d'aquesta Euroregió va ser molt potent sobretot pel lideratge de Pasqual Maragall. Després d'uns temps sense ser present a l'agenda política, la presidència catalana de l'organisme dona una nova oportunitat perquè Catalunya recuperi el rol de lideratge i dinamització i s'aprofiti aquesta eina per enfortir les relacions del país amb Europa.

Júlia Mumany Pesarrodona

Polítòloga

@jmumany

Què és una Euroregió?

Les Euroregions o, més ben dit, les Agrupacions Europees de Cooperació Territorial —d'ara en endavant AECT— són estructures administratives amb personalitat jurídica pròpia creades pel Parlament Europeu i el Consell, a través del Reglament (CE) 1082/2006¹ del 2006, amb la intenció de fomentar la cooperació territorial —transfronterera, transnacional o interregional— entre els Estats Membres o les seves regions i localitats, i contribuir així a reforçar la cohesió econòmica, social i territorial de la UE.

Segons la darrera llista elaborada pel Comitè de les Regions el 26 de gener de 2023,² actualment hi ha 79 AECT que articulen gairebé la totalitat dels 27 Estats Membres. L'estructura d'aquestes ha d'estar conformada per membres situats en el territori de, com a mínim, dos Estats Membres o un Estat Membre i un o diversos països tercers. Així

1 EUROPEAN UNION, «REGLAMENTO (CE) NO 1082/2006 DEL PARLAMENTO EUROPEO Y DEL CONSEJO».

2 EUROPEAN COMMITTEE OF THE REGIONS, «List of European Grouping Territorial Cooperation».

doncs, no es tracta d'una cooperació exclusivament entre els països sinó que pot incloure, també, altres tipus d'actors: autoritats regionals, autoritats locals, empreses públiques, empreses que gestionin serveis d'interès econòmic general i altres associacions i organismes relacionats amb les categories anteriors.

Cada AECT es regeix per un conveni i uns estatuts aprovats per les parts, on s'indica l'organització i les activitats que es duran a terme. Lògicament les competències no poden excedir les dels seus membres, i en cap cas poden transferir-se aquelles associades a les autoritats públiques competents, com ara les policials i reglamentàries, la justícia i la política exterior. D'aquesta manera, les seves tasques inclouen el disseny i l'execució de programes i projectes de cooperació territorial que poden ser o no finançats per la UE, com ara el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), el Fons Social Europeu o el Fons de Cohesió, així com l'intercanvi de coneixements especialitzats i bones pràctiques.

Les AECT s'encaixen dins del projecte europeu en tant que donen conti-

nuació i amplien el ja existent INTER-REG, un dels principals instruments de cooperació territorial finançat per la UE i destinat sobretot a la coordinació de fons. No obstant això, la particularitat, i l'interès i rellevància de les AECT rau en constituir la primera vegada que el Dret Europeu reconeix i distingeix la cooperació transfronterera, transnacional i interregional i, per tant, atorga fonament jurídic a totes aquelles accions exteriors entre autoritats públiques regionals o locals de diferents Estats Membres. És a dir, concep a les regions i a les localitats com a actors de ple dret en la cooperació territorial, oferint la possibilitat d'assolir una nova governança multinivell amb els Estats que conseqüentment pot tenir un paper clau en l'avançament cap a la integració europea.³ I no menys important, oficialitza i dona legitimitat jurídica a iniciatives de cooperació regional que ja s'havien anat creant, com l'Euroregió Pirineus-Mediterrània.

De fet, anys després de la seva posada en marxa i després de les

3 LEVRAT, «La Agrupación Europea de Cooperación Territorial – AECT».

L'Euroregió de Pirineus-Mediterrània és un exemple d'innovació i referència perquè va ser producte de mentalitats visionàries i capdavanteres

modificacions al seu reglament al 2013, a l'informe d'abril de 2018⁴ la Comissió Europea reconeixia el valor afegit que les AECT aporten al projecte europeu. En primer lloc, per l'augment substancial de les AECT i el sentiment de pertinença desenvolupat al seu voltant. En segon lloc, perquè la cooperació entre els membres facilita que les fronteres nacionals no siguin un obstacle a l'hora de prendre decisions i establir conjuntament objectius i estratègies. I, en tercer lloc, perquè progressivament es permetia desplegar més programes i projectes de cooperació territorial, com ara polítiques de cohesió lligades al desenvolupament rural.

No obstant això, si bé la Comissió Europea feia èmfasi en l'evolució positiva de les AECT com a instrument útil i valuós a l'hora de fer avançar la integració europea, en

4 EUROPEAN COMMISSION, «Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the Committee of the Regions on the application of the Regulation (EC) No 1082/2006 on a European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) as amended by Regulation (EC) No 1302/2013 as regards the clarification, simplification and improvement of the establishment of such groupings».

un informe paral·lel del setembre de 2018,⁵ el Parlament Europeu lamentava que romanien obstacles importants a l'hora de propiciar l'aplicació total i efectiva de les AECT. Els motius tenien a veure amb certes reticències per part de les autoritats locals i regionals, per la falta de coneixement de les seves competències i un temor a una major transferència cap a Europa, i senyalava a la pròpia Comissió perquè proposés mesures correctives a fi de facilitar i acompanyar els processos de cooperació entre els Estats Membres i les seves autoritats.

D'aquesta manera, la lectura que es fa després de gairebé 20 anys d'història de les AECT és que hi ha una indubtable consolidació d'aquestes estructures arreu de la UE, perquè els territoris les prioritzen com a vehicles de desenvolupament territorial, i, per tant, econòmic, social i cultural. I en aquest procés de valoració cada AECT ha tingut la seva pròpia evolució i rep-

5 PARLAMENT EUROPEU, «Resolució del Parlament Europeu, de 11 de setembre de 2018, sobre el impulso al crecimiento y la cohesión en las regiones fronterizas de la UE (2018/2054(INI))».

tes a afrontar, però sens dubte l'Euroregió de Pirineus-Mediterrània ha estat sempre un exemple d'innovació i referència que cal recuperar, analitzar i posar en valor.

L'Euroregió de Pirineus-Mediterrània: origen i actualitat

L'Euroregió de Pirineus-Mediterrània (EPM) és un exemple d'innovació i referència perquè va ser producte de mentalitats visionàries i capdavanteres que molt abans de la seva creació ja venien defensant la importància, la necessitat i la urgència d'impulsar la cooperació entre territoris transfronterers europeus.

El primer exemple neix amb la Carta de l'Euroregió firmada el 19 d'octubre de 1991 a Perpinyà pels presidents de Catalunya, en aquell llavors Jordi Pujol (1930), i els dels consells regionals del Lenguadoc-Rosselló i el Migdia-Pirineus. Es defineix com un «*marc de cooperació interregional i transfronterera*» destinat a impulsar projectes i intercanvis entre els tres governs i també entre el conjunt dels actors de

La Xarxa C-6 de ciutat sorgida al 1990 és l'avantsala del que posteriorment transitarà en una nova forma de cooperació entre aquestes regions a la riba del mediterrani i a ambdós costats dels Pirineus

la societat.⁶ Una primera associació que no resulta fructífera fins l'arribada de Pasqual Maragall (1941) al govern de la Generalitat, qui trasllada la seva punyent activitat internacional municipal en matèria de cooperació transfronterera entre ciutats a l'escala regional. De fet, la Xarxa C-6 de ciutats sorgida al 1990 entre Barcelona, Montpeller, Tolosa, Saragossa, Palma, València i les seves respectives àrees d'influència és l'avantsala del que posteriorment transitarà en una nova forma de cooperació entre aquestes regions a la riba del mediterrani i a ambdós costats dels Pirineus.⁷ Regions que, al seu torn, també compartien històricament —a excepció de Saragossa— vincles culturals i lingüístics.

D'aquesta manera, l'EPM es crea el 29 d'octubre de 2004, amb la Declaració constitutiva «L'Euroregió, un futur compartit»⁸ firmada a Barcelona pels presidents de la Generalitat, encapçalada per Pasqual Maragall, pel Govern de les Illes Balears, pel Govern

de l'Aragó, pel Consell Regional del Llenguadoc-Rosselló i pel Consell Regional de Migdia-Pirineus. Aquesta «*neix amb la voluntat d'unir esforços per crear al nord-est de la Mediterrània un pol de desenvolupament sostenible basat en la innovació, la inclusió social i territorial*», després de constatar que «*des de fa anys, a Europa algunes regions han donat un pas important: la creació d'euroregions que transcendeixen les fronteres estatals, unint les forces dels seus territoris i la seva ciutadania per assolir un més gran potencial*». Aquests territoris, «*amb característiques diverses però complementàries*», comparteixen reptes i oportunitats, cercant esdevenir:

1) Un espai econòmic, de recerca i innovació tecnològica ambiciós al sud d'Europa que projecti l'Euroregió com un espai euroregional, estatal i internacional, a partir d'impulsar conjuntament sectors econòmics d'alt valor afegit i espais universitaris i científics.

2) Una densa xarxa d'infraestructures al servei de la ciutadania; i que permeti el desenvolupament sostenible de l'Euroregió.

3) Una cruïlla d'intercanvis culturals i humans, propiciant la creació d'espais socials, culturals, educatius i mediàtics compartits.

4) Un nou motor polític i econòmic del Partenariat Euromediterrani, conformat pels països del Magreb, l'Estat espanyol, França i Itàlia.⁹

Un full de ruta ambiciós sobre el qual es comença a treballar i es reafirma quan l'Euroregió es transforma en AECT amb el conveni firmat a Palma el 18 de juny de 2009,¹⁰ oficialitzant-se així com a institució de cooperació interregional d'àmbit europeu. En aquest nou pas el govern de l'Aragó abandona la iniciativa, i romanen fins a l'actualitat els governs de la Generalitat, de les Illes Balears i de la Regió d'Occitània. Un abandonament que porta a pensar en una altra absència clara d'aquesta cooperació: el País Valencià, i a la qual Javier Martín Uceda, professor de geografia de la UdG, atribueix decididament a un

⁶ GENERALITAT DE CATALUNYA, *Euroregió Pirineus Mediterrània*.

⁷ MARTÍN UCEDA, «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea».

⁸ MARAGALL, «L'Euroregió, un futur compartit».

⁹ MARTÍN UCEDA, «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea».

¹⁰ EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA, «Declaració constitutiva de l'Agrupació Europea de Cooperació Territorial Pirineus Mediterrània (AECT)».

El Partit Popular de Francisco Camps va prioritzar l'eix territorial «centre-perifèria» juntament amb la presidenta de la Comunitat de Madrid, Esperanza Aguirre

Font: Euroregió Pirineus-Mediterrània, 2023.

«transfons geopolític important», en el qual el Partit Popular de Francisco Camps (1962) va prioritzar l'eix territorial «centre-perifèria» juntament amb la presidenta de la Comunitat de

Madrid, Esperanza Aguirre (1952).¹¹ Un fet que és ben clarificador de

¹¹ MARTÍN UCEDA, «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea».

la voluntat política de desarticular qualsevol iniciativa d'acostament, recuperació i intensificació de relacions entre dos territoris, Catalunya i el País Valencià, que comparteixen innegablement història, cultura i imaginaris col·lectius, a més d'interessos econòmics i geoestratègics.

A través del seu conveni i estatuts es decideix establir la seu a Perpinyà i es fixen com a funcions de l'EPM: «la identificació, impuls, gestió i execució de programes, projectes i actuacions de cooperació territorial, particularment en els àmbits de: a) desenvolupament econòmic euroregional; b) innovació tecnològica, recerca, formació i cultura —sobretot coneixement de les llengües pròpies dels territoris membres—; c) desenvolupament del turisme; d) preservació i valoració del medi ambient; e) millora dels serveis de comunicació i telecomunicacions comunes; f) aquelles relacionades amb la promoció, l'accés i l'estructura de la cooperació administrativa, jurídica i econòmica». A través d'aquests eixos estratègics s'estructuren les cinc comissions de treball —cultura, innovació, ensenyament superior i recerca, medi

ambient-canvi climàtic-energia i turisme—, nomenades per la presidència —que des de febrer de 2023 recau en la Generalitat de Catalunya— i aprovades per l'assemblea, l'òrgan decisor i encarregat de la gestió de l'EPM.

La governança de l'EPM també és particularment democràtica i oberta. I és que en la seva pròpia declaració ja proclama un funcionament horitzontal i vertical a l'estil del que s'anomena *multistakeholder*, que permeti aglutinar i servir de plataforma a tot tipus d'actors de la societat civil, governs locals i supralocals amb i gràcies als quals es troben les ajudes i les complicitats estatals i europees necessàries per tirar endavant els projectes. És a dir, una estructura de cooperació que encaixa simultàniament a una presa de decisions de dalt cap a baix, o *top-down* en anglès, on és imperatiu comptar amb els suports i beneplàcits d'altres estaments superiors, amb una altra de baix cap a dalt, o *bottom-up*, on el poder de proposar, impulsar i fer avançar el projecte resideix i depèn del poble en el seu conjunt a partir de diferents actors.

Tota aquesta bona praxis que l'EPM ha posat en pràctica des dels seus inicis més primerencs i fins a l'actualitat ha estat directament reconeguda i elogiada pel mateix Comitè de les Regions al 2014 com «*la millor estructura de cooperació territorial europea*», que ha servit de laboratori i d'inspiració per altres AECTs, en ser una de les primeres euroregions que van crear-se. Així mateix ho recollien els propis representants de l'EPM a la declaració «L'Euroregió Pirineus Mediterrània post-2020» i afegien que la bona governança de l'EPM pel que fa a la gestió dels fons i dels projectes l'han consolidat com un «*actor fonamental de la política regional europea i, per tant, un portaveu clau dels valors de la UE al seu territori*».¹²

L'element bàsic que li ha causat aquesta bona reputació és precisament la coherència en el relat i en les accions, treballant per avançar en aquells reptes que sempre s'han considerat cabdals i estructurals,

12 EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA, «L'Euroregió Pirineus Mediterrània post-2020: visió política de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània sobre els projectes de marc financer plurianual i de reglaments 2021-2027».

i en molts dels quals s'han fet importants avançaments. Així en el Full de ruta 2021-2030 es marquen 4 eixos prioritaris:¹³

- Reforçar la cohesió social i posar a la ciutadania al centre del projecte: prioritzant la joventut, els valors comunitaris, garantint els drets bàsics, fomentant la solidaritat i promoció el coneixement i intercanvi entre els actors socioeconòmics, culturals i del tercer sector.
- Construir una economia competitiva: circular, neutra en emissions de carboni, i recolzada per la transició digital. Prioritzant tres sectors clau: la bioeconomia, la salut i el turisme.
- Assolir la sostenibilitat del territori, preservant els recursos i preparant-se pels efectes del canvi climàtic: preservant la biodiversitat, els recursos hídrics, agrícoles i forestals i buscant la sobirania energètica mitjançant una transició justa i equilibrada.

13 EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA, «L'Euroregió, construir un futur resiliència d'aquí al 2030».

La població total del territori de l'EPM supera a més de 19 dels 27 països de la UE, amb quinze milions d'habitants, i amb un PIB equivalent a l'austríac, amb més de 440.000 milions d'euros al 2019

- Apostar per un enfortiment cultural a partir d'una identitat euroregional mediterrània: donant suport a les iniciatives culturals i els patrimonis, valorant la diversitat cultural i lingüística, i promovent les cooperacions culturals amb altres territoris, especialment els de la riba del Mediterrani.

De nou s'apela a la voluntat de reforçar la vocació europea de l'Euroregió en benefici de la ciutadania —*bottom-up*— i per guanyar reconeixement davant les institucions europees i internacionals —*top-down*—, volent seguir sent aquest laboratori d'innovació que implementi les estratègies europees liderant i/o col·laborant en programes europeus al sud d'Europa. Una fita gens magnànima si tenim en compte que la població total del territori supera a més de 19 dels 27 països de la UE, amb quinze milions d'habitants, i amb un PIB equivalent a l'austríac, amb més de 440.000 milions d'euros al 2019. A més, compta amb una xarxa universitària extensa de 700.000 estudiants, professors i investigadors que ha permès mobilitzar prop de 1.100 milions d'euros de fons europeus destinats a la investigació i la innovació. Un escenari científic i tecnològic que es trasllada directament en

la construcció d'infraestructures d'investigació europees i internacionals de primer nivell, com el sincrotró Alba, el súper calculador MareNostrum, el Centre europeu de recursos biològics i marins o el sistema d'observació costaner de les Illes Balears, entre d'altres. Només a tall de recull, entre 2011 i 2020 l'EPM ha participat en sis programes de fons europeus, com ara l'INTERREG, amb els quals ha fet més de 40 socis europeus, i ha participat i/o liderat nou projectes europeus, arribant a destinar sis milions d'euros a actors socioeconòmics i ciutadans del territori. Actualment té dos projectes europeus en curs sobre la governança i la sensibilització en matèries mediambientals, i en motiu de l'Any Europeu de la Joventut, al 2022, ha establert la primera assemblea euroregional de la joventut, com a òrgan consultiu de l'EPM des d'on millorar la inclusió del jovent, facilitant-ne la seva participació.

L'Euroregió: una estructura cabdal de cohesió territorial i integració europea

Conèixer la història de creació i evolució de les AECT, i el cas parti-

cular de l'EPM, porta a reflexionar i a defensar aquesta estructura com a cabdal en dos sentits. El primer, per afavorir i consolidar la cohesió territorial no només entre la població dels seus tres membres sinó també entre aquests i la resta de la UE. I el segon, com a conseqüència del primer, per dotar de legitimitat i suport al projecte d'integració europea, en aquests moments en clara amenaça de retrocés.

Així, les AECT venen a representar el sùmmum d'un projecte d'unió: la desfronterització, és a dir, cooperar tenint en compte les fronteres com a elements presents però no com a impediments de la realitat política, social i econòmica dels seus membres. Un canvi funcional de les fronteres¹⁴ que qüestiona directament la sobirania i política exterior dels estats, i que veu del manifest d'aquests actors regionals i locals de poder incidir i decidir quines relacions volen tenir amb els seus veïns més propers.

Amb la creació del Comitè de les Regions al 1994 i posteriorment

14 MARTÍN UCEDA, «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea».

A poc a poc es va fent palès en l'imaginari col·lectiu europeu la idea que unió va lligada a subsidiarietat

amb el reconeixement jurídic europeu de les AECT al 2006, a poc a poc es va fent palès en l'imaginari col·lectiu europeu la idea que unió va lligada a subsidiarietat, i que aquest còctel troba en les ciutats i en les regions l'ambient idoni per realitzar-se. És així perquè és en aquests estaments on es transcorre la vida i les relacions entre les persones i les seves realitats quotidianes i, per tant, des d'on es reclama i es té més capacitat per exercir la virtut cívica i la participació política del conjunt de la ciutadania.

Les AECT, i més concretament l'EPM, a partir d'un model de governança multinivell i horitzontal, beuen de la implicació del territori, a qui necessàriament han d'atorgar-li un poder de decisió directe. Tant és així que són els mateixos membres regionals —a partir de la seva assemblea— qui decideixen les funcions i el tarannà de l'organització. Perquè la legitimitat de les institucions rau en una ciutadania convençuda i implicada en el desenvolupament de les seves polítiques.

Europa no només es tracta d'un centre que administra sinó, preci-

sament, de teixir relacions entre els països i les seves societats, relacions transfrontereres que sempre s'han fet però que a través de les AECT venen a posar-les en valor, a donar un reconeixement i a exercir una lògica d'acció, per treure'n el major rendiment possible. El valor d'enfortir les relacions transfrontereres té una relació directa amb l'enfortiment de les societats, la cooperació i la solidaritat. Així mateix ho recull Martín Uceda de la publicació de Wassenberg, Reitel, Peyrony i Rubió,¹⁵ quan afirmen que «*la cooperació territorial no és simplement un element necessari per la consolidació del mercat comú, sinó també necessari per un territori integrat social i econòmicament. I aquest fet dona a les regions un paper d'actors polítics necessaris per aconseguir aquests objectius*». Enfortir aquestes relacions a base de projectes compartits permet crear una consciència i sentiment de pertinença europeu, element imprescindible per afavorir l'avançament del procés d'integració europea i el blindatge davant de certes forces i opinions contràries al progrés.

15 MARTÍN UCEDA, «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea».

Així mateix ho va defensar Pasqual Maragall en el seu pensament i obra de govern a l'alcaldia i al capdavant de la Generalitat. «*Per avançar en la cohesió europea les ciutats i les regions havien de tenir un paper clau, perquè a diferència dels estats, els ens locals i regionals, amb problemàtiques similars i solucions compartides poden contribuir millor al somni d'una Europa unida*».¹⁶

Aquesta realitat descrita porta inqüestionablement a defensar que les polítiques territorials que es teixeixen des de tots els nivells administratius —UE, estats, regions i ciutats— haurien de prioritzar o tenir molt més en compte el rol de les AECT en les seves relacions transfrontereres, pel seu potencial vertebrador i transformador. Una demanda que la Comissió Europea va posar de manifest en el seu informe de 2018, però que no sempre ha estat així. De fet, des de la seva creació s'ha enfrontat a nombroses reticències i obstacles —sovint per part dels propis estats i de la pròpia UE— que han dificultat la capacitat de creixement i consolidació que s'esperava. També per part

16 Ídem.

No podem deixar de tenir com a referència el pensament i l'obra de Pasqual Maragall en la seva època a l'alcaldia de Barcelona, des de 1982 a 1997, i al capdavant de la Generalitat, des de 2003 a 2006

de les mateixes autoritats regionals i locals ha mancat sovint una aposta política decidida per aquesta estructura, a la qual ha influït també l'element de les competències al que feia esment anteriorment.¹⁷

Aquesta evolució difícil ha estat un fenomen general en el conjunt de les AECT i que també ha afectat a la pròpia EPM tot i la seva consolidació. Un fet que, aprofitant el clima electoral municipal a Catalunya i l'estrena aquest 2023 de la presidència de l'euroregió en mans de la Generalitat, justifica analitzar, repensar i plantejar una nova estratègia sobre el rol que Catalunya pot tornar a tenir com a motor d'aquesta estructura.

El rol de Catalunya a l'Euroregió de Pirineus-Mediterrània

Si es tracta de definir el rol de Catalunya a l'EPM no podem deixar de tenir com a referència el pensament i l'obra de Pasqual Maragall en la seva època a l'alcaldia de Barcelona, des de 1982 a 1997, i al capdavant de

la Generalitat, des de 2003 a 2006. Si bé és cert que la creació de l'EPM es va dur a terme durant el seu mandat a la Generalitat, l'impuls perquè això es donés va començar molts anys abans, des d'una lògica d'acció on l'articulació territorial i el protagonisme de les ciutats eren sempre presents. En paraules de Martín Uceda, «ningú després de Pasqual Maragall ha treballat de manera tan incansable per aquesta Europa de les ciutats».¹⁸

L'element de subsidiarietat era un dels principis fonamentals de Maragall i la seva manera d'entendre les relacions de cooperació transfrontereres, impulsant nombroses iniciatives a escala estatal, europea —com la Xarxa C-6, la Conferència Interpirinenca de Poders Locals, el Consell de Municipis i Regions d'Europa...—, mediterrània —com el Fòrum de ciutats mediterrànies— i internacional —com ara METROPOLIS. Més enllà de competir, per ell les ciutats i les regions havien de cooperar per tenir més força i influència a l'hora de reclamar solucions a Europa i al món sobre els reptes comuns que afron-

taven, perquè aquests eren majors que no els elements que les diferenciaven. «Les fronteres havien de ser l'obstacle a superar en l'establiment de les xarxes de cooperació»,¹⁹ «per demostrar que Europa és veritat».²⁰

L'arribada de Pasqual Maragall a l'alcaldia de Barcelona coincideix amb l'entrada de l'Estat espanyol a la Comunitat Econòmica Europea i una voluntat per part seva de posicionar Barcelona i Catalunya primer a Europa i després al món. Els Jocs Olímpics de 1992 seran el paradigma d'aquesta voluntat, però també tots els intents de fer palès que la ciutat i la regió eren un actor imprescindible en la cooperació transfronterera del sud d'Europa, sent el que ell mateix anomenava *nord du sud*.²¹ Així mateix ho manifestarà en el Pla Estratègic Econòmic i Social 2000²² que elabora a partir de 1988 per millorar la gestió de la ciutat i del territori com a conjunt metropolità, reconeixent com

19 MARTÍN UCEDA, «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea».

20 MARAGALL, «L'euroregió Pirineus-Mediterrània».

21 MARTÍN UCEDA, «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea».

22 AJUNTAMENT DE BARCELONA, «Pla Estratègic Econòmic i Social Barcelona 2000».

17 EUROPEAN COMMITTEE OF THE REGIONS, «EGTC monitoring report 2018-2020».

18 MARTÍN UCEDA, «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea».

El principal exemple és l'Hospital Transfronterer de la Cerdanya, projecte iniciat al 2003 de la mà de la Generalitat amb finançament europeu i que suposa el primer hospital transfronterer d'Europa a Puigcerdà

un dels objectius i línies estratègiques la necessitat d'establir mecanismes de cooperació internacional i d'ajuda entre ciutats, on Barcelona pogués consolidar-se com a metròpoli emprenedora europea i un dels centres direccionals de la macroregió on geogràficament se situa. Ja en aquells anys trobem la primera referència a aquesta idea de gran regió, per ell lligada a les zones d'influència de l'arc mediterrani: Catalunya —Barcelona—, el País Valencià —València—, l'Aragó —Saragossa— i el Midi Francès —Tolosa i Montpeller—, i on Barcelona havia de ser el centre neuràlgic, estimulant i liderant el seu desenvolupament. Però no només, ja que l'acció de Barcelona sobre Catalunya i sobre aquesta macroregió també tenia una influència directa positiva en la construcció europea. Barcelona i Catalunya aspiraven a ser motors d'Europa.

Veiem, doncs, com en aquesta nova política territorial la vocació transfrontera hi té un protagonisme important, concebant l'euroregió com un espai per impulsar el desenvolupament i la influència amb els teus semblants i a Europa, dins del qual estratègicament s'assumeix el rol de nucli, de

capità. Aquesta visió es trasllada i assumeix encara més força amb el Pacte del Tinell al 2003, quan s'oficialitza el govern amb Maragall com a president. És en aquí on la cooperació transfrontera ja implica directament avançar en la construcció i consolidació de l'Euroregió Pirineus Mediterrània, que inclou part de la històrica Corona d'Aragó i el comtat de Tolosa, i que servirà per coordinar polítiques econòmiques, socials i culturals en el conjunt d'aquests territoris. Finalment, al 2004, tindrà lloc la declaració que la constituirà oficialment.

La vocació europeista de Maragall suposarà la transversalitat d'aquesta perspectiva en el dia a dia de la Generalitat, posant en marxa iniciatives en diferents àmbits que després de la seva partida segueixen tenint continuïtat. El principal exemple és l'Hospital Transfronterer de la Cerdanya, projecte iniciat al 2003 de la mà de la Generalitat amb finançament europeu i que suposa el primer hospital transfronterer d'Europa a Puigcerdà, per donar cobertura al conjunt de la Cerdanya —tant la que es troba en territori de l'Estat espanyol com en la part de l'Estat francès. El govern català es posicionaria clarament com un actor

amb capacitat per poder desplegar estratègies fructíferes de cooperació transfrontera. Tant és així que en el darrer informe de seguiment que el Comitè de les Regions va elaborar al 2020 sobre les AECT,²³ se segueix posant el cas de l'Hospital Transfronterer com un exemple de bona pràctica en temes de salut, reconeixent el mèrit dels propis projectes de l'EPM encaïnats a una millora contínua de la provisió dels serveis públics.

Ara bé, tot i que l'acció de Maragall fos tan potent per la consolidació de la visió europeista i de la pròpia Euroregió, el cert és que aquesta nova estructura superposada entre els ens regionals ja existents —la Generalitat, i els governs de les Illes i de la Regió d'Occitània—, els estatals i la UE està excessivament subjecte als canvis polítics en els respectius governs, afectant-ne l'estabilitat, la continuïtat i la legitimitat.

Si bé durant el govern de José Montilla (1955), del mateix color que Maragall, es va donar l'impuls d'acció a molts projectes de l'Euroregió, també a partir

23 EUROPEAN COMMITTEE OF THE REGIONS, «EGTC monitoring report 2018-2020».

La recuperació del rol de Catalunya com a motor d'aquesta cooperació transfronterera pot ser determinant pel seu enfortiment i visibilitat a nivell estatal, europeu i internacional

de l'oficialització de l'euroregió com a AECT, posteriorment s'observa una regressió pel que fa al paper de l'EPM en la política territorial catalana. En el programa electoral de Convergència i Unió per a les eleccions catalanes del 2010,²⁴ en què Artur Mas (1956) va ser escollit president, només hi havia un únic esment a l'euroregió, on es deia que liderarien el seu desenvolupament. El seu mandat també va coincidir amb la presidència de l'Euroregió, del 2011 al 2012, on coincidint amb una situació de recessió, l'EPM va tenir poc protagonisme més enllà de reclamar les inversions per dur a terme el corredor mediterrani.

D'allà saltem a la candidatura de Junts pel Sí a les eleccions de 2015, on directament no hi ha cap esment a l'EPM en el seu programa electoral. Sorprenen quan posteriorment en l'arrencada de Carles Puigdemont (1962) com a president de l'Euroregió, aquest va afirmar l'eficàcia a l'hora de mobilitzar recursos, i va defensar un espai de gran dinamisme industrial i riquesa cultural. Un projecte d'èxit que motivaria la signatura d'un nou full de ruta

24 CONVERGÈNCIA I UNIÓ, «Eleccions Nacionals 2010. Programa de govern, projecte de país».

pel període 2017-2020 i que vindria a redefinir prioritats i noves ambicions conjuntes. No obstant, aquesta presidència catalana de l'Euroregió es veurà afectada per la pròpia convulsió política en el govern i en el país, tal com ho subratlla el llavors president Quim Torra (1962), al balanç d'activitat.²⁵ En aquells anys l'EPM queda en un segon pla en la política territorial de Catalunya, com també demostra l'absència total de referència a l'euroregió en el programa electoral d'ERC a les eleccions del 2021.²⁶ De fet, en aquest darrer es menciona la voluntat de vocació d'obertura a la mediterrània, a Europa i al món, i de treball en pro del desenvolupament federal de la UE, obviant completament que existeix un organisme que neix per vehicular i enfortir aquestes aspiracions. Un fet que escenifica aquest progressiu oblit de l'EPM de l'imaginari col·lectiu de la classe política i de la ciutadania del nostre país, i que cal revertir conceptualitzant de

25 PRESIDÈNCIA CATALANA DE L'EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA, «Balanç de la presidència catalana de l'Euroregió Pirineus Mediterrània —23 juny 2017 - 4 febrer 2019».

26 ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA, «Programa electoral. Eleccions al Parlament de Catalunya 2021».

nou aquesta estructura de cooperació dins dels plans de desenvolupament territorial a llarg termini.

De fet, l'incompliment de les demandes d'inversions i competències, com representa l'estancament del corredor Mediterrani per part de les autoritats espanyoles i franceses, demostren com en el fons aquest pol de desenvolupament i innovació i d'incidència que havia de ser l'EPM no s'ha aconseguit ni consolidat com es preveia, i posa en qüestió la pròpia efectivitat i legitimitat de l'estructura. Una realitat que pot haver estat influenciada per aquest distanciament o falta de prioritat política per part de la Generalitat, i que porta a preguntar-nos el següent: Quin hauria de ser l'encaix de Catalunya en l'EPM i de l'EPM pel govern català per tal d'influir positivament en ambdues direccions?

La resposta no és cap altre que la que s'ha defensat amb anterioritat, i que significaria recuperar l'esperit i el compromís que inicialment hi havia per fer de Catalunya el motor de l'Euroregió en tant que *hub* de desenvolupament euromediterrani i traslladar-lo a les demandes i

Fer de Catalunya el motor de l'Euroregió en tant que hub de desenvolupament euromediterrani i traslladar-lo a les demandes i exigències actuals

exigències actuals. I fer-ho significa anar més enllà de fer declaracions, fulls de ruta i accions concretes quan s'assumeix la presidència rotatòria. Es tracta, doncs, de traçar una proposta de política territorial decidida, de país a llarg termini que blindi els compromisos a complir, els diners a invertir i els consensos a aconseguir amb el conjunt d'actors, també amb els estats i la UE. Cal tornar a posar al centre de la narrativa i l'acció aquesta forma de governança multinivell, on Catalunya hi té molt a dir i a guanyar.

La recuperació del rol de Catalunya com a motor d'aquesta cooperació transfronterera pot ser determinant pel seu enfortiment i visibilitat a nivell estatal, europeu i internacional. I hi ha molt de marge per fer-ho. Especialment en els territoris que conformen l'arc del mediterrani, amb els quals en gran part es comparteix cultura i història. Una línia que Thomas Perrin demostra quan posa de relleu com les polítiques culturals territorials exemplifiquen l'ús de la cultura en la construcció, identificació i legitimació d'una identitat institucional, i com la promoció d'aquesta dimensió identitària a través de

la cultura ha estat particularment important a nivell regional europeu, i més particularment en nombroses regions amb especificats culturals històriques que arran dels processos de construcció dels estats han quedat rebutjades o eclipsades. Aquí cita directament el cas de Catalunya i com els usos lingüístics són polítiques culturals de caràcter patrimonial fonamentals, que poden servir *«tant per arrelar un territori dins de la història com per a renovar la seva identitat, projectar-lo a la modernitat, per donar sentit a les velles poblacions i a les noves, a la recerca d'arrels»*.²⁷

Com a motiu d'èxit, apunta el fet de tenir un enfocament territorial de la cultura transversal, on aquesta estigui present en totes les polítiques i projectes de desenvolupament i de cohesió social i territorial.

En aquest sentit, Catalunya dins de l'EPM hauria d'eleva la importància de la dimensió cultural del partenariat, prioritzant com a línia d'acció els vincles amb tots els territoris catalanoparlants. I, concretament, treballar per sumar el País Valencià a aquesta cooperació i plegats articular

²⁷ PERRIN, *Cultura i Euroregions. Catalunya en l'Arc Mediterrani*.

narratives que, partint de la cultura, impulsin una verdadera vertebració del territori.

Aconseguint aquesta darrera unificació s'estaria gairebé complint amb aquesta idea de macroregió euromediterrània que Maragall defensava com a necessària per propiciar el desenvolupament de la regió. Així l'EPM adoptaria un major estatus de reconeixement i valorització a l'hora de negociar i incidir en polítiques i projectes amb les autoritats estatals i europees, sent més fàcil condicionar per aconseguir finançament per accions que hagin estat històricament encallades i que contribuïrien enormement a la competitivitat econòmica i la vertebració social i cultural del territori, com és l'anhelat corredor mediterrani, i d'altres que afavorissin una major industrialització, innovació científica i tecnològica i sostenibilitat energètica.

En aquesta direcció ja s'encamina la darrera declaració conjunta de les tres presidències del 10 de febrer de 2023,²⁸ que emfatitza l'estratègia

²⁸ EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNA, «Decla-

S'obre un període de divuit mesos on la Generalitat de Catalunya, capitanejada pel president Pere Aragonès, té a les seves mans la capacitat per poder fer de l'Euroregió una eina per la qual apostar, i que valgui la pena consolidar

d'associació macroregional amb els diferents actors de la mediterrània i demana que aquests reconeguin l'especial contribució de l'AECT EPM.

Com ja es diu en forma de tòpic, «ser Europa és fer Europa». I aquest 2023 s'obre un període de divuit mesos on la Generalitat de Catalunya, capitanejada pel president Pere Aragonès (1980), té a les seves mans la capacitat per poder fer de l'Euroregió una eina per la qual apostar, i que valgui la pena consolidar. ■

ració de les Presidentes i del President de les institucions membres de l'Euroregió Pirineus Mediterrània. Euroregió Pirineus Mediterrània: punta de llança de l'estratègia macroregional a la Mediterrània».

■ Bibliografia

AGÈNCIA EFE. «Artur Mas es marca com a prioritat a Perpinyà impulsar el corredor Mediterrani» [En línia]. A *Diari ARA*, de 16 d'abril de 2011. Disponible a: <www.ara.cat>.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. «Pla Estratègic Econòmic i Social Barcelona 2000» [En línia]. A *Arxiu Pasqual Maragall*, de 19 de març de 1990. Disponible a: <www.arxiumaragall.catalunyaeuropa.net>.

CONVERGÈNCIA I UNIÓ. «Eleccions Nacionals 2010. Programa de govern, projecte de país» [En línia]. A *El Mundo*, de 2010. Disponible a: <www.e00-elmundo.uecdn.es>.

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA. «Programa electoral. Eleccions al Parlament de Catalunya 2021» [En línia]. A *Esquerra Republicana*, de 2021. Disponible a: <www.esquerra.cat>.

EUROPEAN COMMITTEE OF THE REGIONS. «List of European Grouping Territorial Cooperation» [En línia]. A *European Committee of the Regions*, de 26 de gener de 2023. Disponible a: <www.cor.europa.eu>.

EUROPEAN UNION. «REGLAMENTO (CE) NO 1082/2006 DEL PARLAMENTO EUROPEO Y DEL CONSEJO» [En línia]. A *EUR-Lex*, de 5 de juliol de 2006. Disponible a: <www.eur-lex.europa.eu>.

EUROPEAN COMMISSION. «REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the application of the Regulation (EC) No 1082/2006 on a European Grouping of

Territorial Cooperation (EGTC) as amended by Regulation (EC) No 1302/2013 as regards the clarification, simplification and improvement of the establishment of such groupings» [En línia]. A *EUR Lex*, de 17 d'agost de 2018. Disponible a: <www.eur-lex.europa.eu>.

EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA. «L'euroregió Pirineus Mediterrània post-2020: visió política de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània sobre els projectes de marc financer plurianual i de reglaments 2021-2027» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, de març de 2019. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA. «Declaració de les Presidentes i del President de les institucions membres de l'Euroregió Pirineus Mediterrània. Euroregió Pirineus Mediterrània: punta de llança de l'estratègia macroregional a la Mediterrània» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, del 10 de febrer de 2023. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA. «Conveni de l'Euroregió Pirineus Mediterrània» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, de 2022. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA. «Estatuts de l'Euroregió Pirineus Mediterrània» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, de 2022. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA. «Memòria d'activitat 2021» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, de 2022. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA. «Declaració constitutiva de l'Agrupació Europea de Cooperació Territorial Pirineus Mediterrània (AECT)» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, del 3 de desembre de 2007. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA. «L'Euroregió, construir un futur resilient d'aquí al 2030» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, del juny de 2021. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

JUNTS PEL SÍ. «Programa electoral de Junts pel Sí» [En línia]. A *ANC Vallès Occidental*, de 12 de setembre de 2015. Disponible a: <www.ancvallesoriental.files.wordpress.com>.

LEVRAT, Nicolas. «La Agrupación Europea de Cooperación Territorial – AECT» [en línia]. A *Unión Europea – Comité de las Regiones*, de gener de 2007. Disponible a: <www.cor.europa.eu>.

MARAGALL, Pasqual (et al.). «L'Euroregió, un futur compartit» [En línia]. A *Arxiu Pasqual Maragall*, de 20 d'octubre de 2004. Disponible a: <www.arxiumaragall.catalunyaeuropa.net>.

MARTÍN UCEDA, Javier. «Europa en l'horitzó: Barcelona i Catalunya en l'articulació i la construcció europea. Les relacions transfrontereres en el pensament i acció de govern de Pasqual Maragall». A *Fundació Catalunya Europa-Llegat Pasqual Maragall*, working paper núm. 5, 2018.

PARLAMENT EUROPEU. «Resolución del Parlamento Europeo, de 11 de septiembre de 2018, sobre el impulso al crecimiento y la cohesión en las regiones fronterizas de la UE (2018/2054(INI))» [En línia]. A *Parlamento Europeo*, de 2018. Disponible a: <www.europarl.europa.eu>.

PERRIN, Thomas. *Cultura i Euroregions. Catalunya en l'Arc Mediterrani*. Barcelona: Aresta, 2013.

PRESIDÈNCIA CATALANA DE L'EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA. «Balança de la presidència catalana de l'Euroregió Pirineus Mediterrània —23 juny 2017 - 4 febrer 2019» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, de 2019. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

TORRA I PLA, Joaquim. «Posicionament de l'Euroregió Pirineus Mediterrània sobre el futur Programa Horizon Europe (FP9)» [En línia]. A *Euroregió Pirineus Mediterrània*, de novembre de 2018. Disponible a: <www.euroregio.eu>.

WASSENBERG, Birte (et al.). «Territorial Cooperation in Europe. A Historical Perspective» [en línia]. Luxemburg: Ed. Comissió Europea, 2015. Disponible a: <www.doi.org>.

ZILLMER, Sabina (et al.). «EGTC Monitoring report 2018-2019» [En línia]. A *European Committee of the Regions – Commission for Territorial Cohesion Policy and EU budget*, de 2020. Disponible a: <www.cor.europa.eu>.

Pàgines web:

EUROREGIÓ DE PIRINEUS MEDITERRÀNIA (s.f.). *Euroregió de Pirineus Mediterrània*. Recuperat el 6 de febrer de 2023 de: <www.euroregio.eu>.

EUROPEAN COMMITTEE OF THE REGIONS (s.f.). *European Grouping of Territorial Cooperation. European Committee of the Regions*. Recuperat

el 8 de febrer de 2023 de: <www.cor.europa.eu>.

GENERALITAT DE CATALUNYA (30 d'octubre de 2014). *Euroregió Pirineus Mediterrània*. Departament de Drets Socials. Recuperat el 12 de febrer de 2023 de: <www.dretssocials.gencat.cat>.

GUARDERES, F. (Març de 2022). *Las Agrupaciones Europeas de Cooperación Territorial (AECT)*. Parlamento Europeo. Recuperat el 15 de febrer de 2023 de: <www.europarl.europa.eu>.

INTERREG (s.f.). *About Interreg. European Union*. Recuperat el 10 de febrer de 2023 de: <www.interreg.eu/about-interreg>.

MISSION TRANSFRONTIER (s.f.). *Euroregions*. Recuperat el 25 de gener de 2023 de: <www.espaces-transfrontiers.org>.